

ŞƏRQŞÜNASLIQ

UOT 81`34

FARS DİLİNDƏ// ع ҺƏRFLƏRİNİN
REKURSİYADA OMOFON YARATMASI

Ə.B.MƏMMƏDOVA

*Bakı Dövlət Universiteti**kamillik@mail.ru*

Ərəb əlifbasından istifadə edən fars dilinin əsas xüsusiyyətlərindən biri bu dildə qrafika əsasında yaranan omofonların çox olmasıdır. Tədqiqat göstərir ki, fonetik prinsiplər əsasında formalaşan əlifbaya malik dillərin lüğət fondunda omofonlar yox dərəcəsindədir. Ərəb əlifbasından istifadə edən fars dili ərəb hərflərinin hesabına omofonlarla zəngindir. Bu məqalədə rekursda ع// ع (“əyn”və “həmze”) hərflərinin verdiyi səsin /ʔ/ əsasında yaranan omofonlardan bəhs edilir. Bu hərflər eyni bir səsi ifadə etdiyindən kontekst, mətn olmadıqda tələffüz edilən sözü məhz hansı hərflə yazma çətinlik törədir və problem yaradır.

Açar sözlər: fars dili, rekursiya, ərəb əlifbası, omofon, tələffüz, hərf, samit, fonem

Farslar ərəb əlifbasından istifadə etsələr də bu hərflərin bəzilərinin veridkləri səsləri ərəblər kimi deyil, öz artikulyasiya bazalarına uyğun şəkildə tələffüz edirlər. Elə bu zaman yazılışa, mənaya görə müxtəlif, tələffüzə görə isə eyni cür sözlər, leksemlər formalaşır. Belə sözlər dilçilik ədəbiyyatında omofonlar adlanırlar.

“Omofonlar - yazılış və məna cəhətdən fərqli, tələffüzə görə eyni olan müxtəlif morfoloji tərkibli leksemlərdir. İngiliscə - homophones; fransızca – homophones adlanırlar”(1, 288; 2, 220; 3,35; 10, 230). Yunanca “homos” – oxşar; “fonem”- səs sözlərinin birləşməsindən əmələ gələrək, “oxşar səslənmə” mənasına gəlir. Bunlar fonetik cəhətdən eyni cür səslənən, ancaq müxtəlif mənalar ifadə edib, fərqli şəkildə yazılan sözlərdir. Məs.: ingilis dilində /peace/ sülh; /piece/ parça (3, 35) . Omofonlar, omonimlər, omoqraflar, cinaslar hər biri ayrı-ayrı dil hadisələri olduğundan dilçilik lüğətlərində, ensiklopediyalarda onların hər birinə ayrıca tərif verilmiş və ayrı-ayrılıqda izah olunmuşlar. Lakin Azərbaycan və fars dillərində əlaqədar ədəbiyyatda bunlar arasında o qədər də ciddi fərq qoyulmur, demək olar ki, hər iki dildə bunların hamısı omonimlər başlığı altında tədqiq olunur. Fonetik prinsiplərə əsaslanan əlifbaya malik

dillərin lüğət tərkibində omofonlar, demək olar ki, ya yoxdur, ya da cüzi miqdardadır. Fars dilinin istifadə etdiyi qeyri-fonetik əsaslı ərəb qrafikasının xüsusiyyətlərindən asılı olaraq bu dil omofonlarla zəngindir (10, 231).

Fars dilinin omofonlarının çətinliyini, vacibliyini başa düşən bu dili təlim və tədris edən mütəxəssislər həmişə omofonları öyrənməyin vacibliyindən bəhs etmiş, müxtəlif məqsədli və xarakterli imtahanlar vaxtı qarşıdakının biliyini yoxlamaq üçün omofonlardan geniş (testlər, suallar şəklində) istifadə etmişlər. İnternet səhifələrində verilən az miqdar omofonları təqdim edənlər isə heç vaxt omonim, omoqraf, omofon və cinaslar, ikili və daha artıq yazılış variant olan sözlər arasında fərq qoymamışlar. Lakin bilmək lazımdır ki, bunların hər biri ayrı-ayrı leksik qruplar olduğundan, ayrı-ayrı da tədqiqat obyektinə cəlb edilməlidirlər.

ξ və ε hərfliyinin verdiyi səs ərəb dilində müxtəlif məxrəclərdə tələffüz olunur. Ərəb dilində xüsusi gərginliklə tələffüz olunan bu boğaz samitləri haqqında qədim zamanlardan bəri tədqiqatçılar fikir söyləmiş, qeydlər etmişlər. Fikrimizcə, bu “həmzə”nin çətin səs olması ilə əlaqədardır. Buna görə də “həmzə” ərəb dilində hazırda mühüm tədqiqat obyektinə çevrilmişdir. Məxrəcinə, ərəb leksikoqrafyasındakı mövqeyinə, orfoqrafyasına bir sıra tədqiqat işləri həsr edilmişdir. Dünyaca məşhur ensiklopedik alim Əbu Əli ibn Sina “Əsbab-e hodus - əl - horuf və ya məxarec –ol- horuf” /Səslərin əmələ gəlməsi səbəbi və ya artikulyasiyası/ adlı risaləsində qeyd edir ki, “ərəb dilinin samitlər sistemində ən çox işlənən hərfilər ع /ya/ , و /vav/ və ؤ / (həmzə)- dir ” (5. 12). Qeyd etmək lazımdır ki, fars dilində həm “əyn”, həm də “həmzə” hərfliyinin verdiyi səs eyni bir səs /ʔ/ fonemidir. Bu fonem fars dilində həmişə samit səs kimi tələffüz edilmir. Onun tələffüzü fonetik mövqeyindən, qonşuluq etdiyi səslərin növü və keyfiyyətindən asılı olur. Samitlərdən əvvəl gəldikdə bu fonemin tələffüzündə kəsiklik yarandığı halda saitlər əhatəsində isə adətən onların tələffüz məxrəci ilə birləşir. Ərəb dilində “tələffüzü xüsusi gərginliklə əlaqədar olan /ʔ/ samiti sərt, partlayışlı, boğaz samitidir. Tələffüz zamanı qırtlaq əzələləri tam kip vəziyyətə aldıqdan bir qədər sonra dərhal boşalır, hava cərəyanı səs tellərində titrəyiş əmələ gətirməklə partlayışlı samit meydana çıxır” (16, 18).

Bu hərfin ərəb dilində verdiyi səs rus, fars və ingilis dillərində öz qarşılığını tapa bilmir. Belə ki, ərəb dilində bu səsi tələffüz edərkən “ sanki səsi “boğazda qaynadırlar” (8, 16). Azərbaycan dilində isə bəzi hallarda bu hərfliyin qarşılığı bizdə yaxın zamanlara kimi /ʔ/ apostrof işarəsi ilə realizə (məs.: mə’dən. şö’lə, şe’r, mə’lum və s.) olunurdu (11, 198). Fars dilində bu iki ərəb dilindən alınmış samitin yaratdığı omofonların tədqiqatından maraqlı nəticələr əldə edilmişdir. /ʔ/ foneminin qrafikadakı ələmətləri olan ξ və ε hərfliyi fars leksemlərinin həm anlaut, həm rekurs, həm də ortasında gələ bilirlər. Bu qrafik nümunələrin yaratdığı omofonlar 2, 3, 4, 5, 6, hətta 7 variantda yazıla bilirlər. Ümumiyyətlə, biz tədqiqatımızı Əliəkbər Dehxodanın 14 cildlik bir dilli izahlı “Lüğətnamə”si (6), Məhəmməd Moinin 6 cildlik “Fərhənf-e zəban-e farsi” (7), Həsən Ənvərinin 8 cildlik “Fərhəng-e bozorg-e soxən”(4) lüğətləri və müxtəlif

bədii ədəbiyyat əsərləri əsasında aparmışıq. Araşdırma göstərir ki, fars dilində ع və ؤ əsaslı 842 omofon mövcuddur. Nəticələr aşağıdakı cədvəldə əks olunmuşdur:

2 yazı şəkili omof.	3 yazı şəkili omof.	4 yazı şəkili omof.	5 yazı şəkili omof.	6 yazı şəkili omof.	7 yazı şəkili omof.
310	24	22	5	5	1
620	72	88	25	30	7

Cədvəldən görüldüyü kimi eyni cür tələffüz edilən bir sözün bu qədər variantlarla yazıla bilməsi imkanı əlifbanın böyük anlamda çatışmazlığı, yazının çətinliyidir. Biz bu məqaləmizdə bu iki hərfin yaratdığı bütün omofonlardan deyil, yalnız rekursiyada, söz sonunda gələn iki fərqli samitin yaratdığı omofonlardan bəhs edəcəyik. Burada yalnız 2 yazı şəkli olan /əleflə/ başlayan başqa sözlə, anlautda “əlef”, rekursiyada “həmze” və “əyn” olan omofonlardan danışaraq, bədii əsərlərdən topladığımız nümunələrin kiçik bir hissəsini sizə təqdim etməklə bu leksik vahidlərin, omofonların həqiqətən fars dilinin lüğət tərkibində olduğunu sərgiləməyə, sübut etməyə çalışmışıq.

ء// **omofonlarının nümunələrlə şərh:**

1. **ابتداء** *ebteda'* [ər. zərf; ər. is. is.] əvvəl, əvvəlcə; başlanğıc, başlama

ابتداء من شروع به سخن گفتن کردم و بعدا او ادامه داد. (جمال زاده)

/ Əvvəlcə mən danışmağa başladım, sonra o davam etdi./

2. **ابتداء** *ebteda'* [ər. f. is.] yeni bir şey yaratma; yenilik əmələ gətirmə

بعضی از شاعران... در *ابتداء* این ترتیب ... پای از منهج کلام قویم یک سو نهاده اند. (شمس قیس)

/Şairlərin bəziləri... bu yeni üsulun tərtibində... sözü aydın, düz ifadə etmək tərzindən açıq, aşkar yayınırlar./

1. **ابتلاء** *ebtela'* [ər. f. is.] düçar olma; mübtələ olma; əziyyət, zəhmət çəkmə

در اثر *ابتلاء* به درد چشم ... چیزی نمی دید. (مشفق کاظمی)

/Göz xəstəliyinə tutulduğundan gözləri heç nə görmürdü./

2. **ابتلاع** *ebtela'* [ər. f. is.] udma, içəri ötürmə

حلقوم از *ابتلا*ی یبوست در *ابتلاع* آب دهان عاجز گشت. (خنجی)

/Hulqumu (boğazı) şişdiyindən ağzının suyunu udmaqda acizlik çəkirdi./

1. **ابداء** *ebda'* [ər. f. is.] aşkar etmə; bildirmə, izhar etmə

در *ابداء* عذر خویش به تعریض ذکر او می کرد. (وراوینی)

/Öz üzrünü bildirdikdə (üzr istədikdə) eyhamla onun adını çəkirdi./

2. **ابداء** *ebda'* [ər. f. is.] yeni bir şey yaratma; yenilik icad etmə

تقلید و تکرار ... هرگز ارزش و اعتبار خلق و *ابداء* را ندارد. (خانلری)

/Təqlid və təkrar... heç vaxt yaradıcılıqda, yeni bir şey yaratma qiymətində, dərəcəsində olmaz./

1. **اسماء** *asma'* [ər. is.] adlar (اسم - in cəmi)

اسامی علمایی که اعظم همه بودند، به سرزمین ایران متعلق است، مثل *اسماء* رازی و ابن سینا و

/Hamıdan əzəmətli alim adları İran torpağına aiddir ki, bunlardan İbn Sina, Razi və Birününin adlarını misal çəkmək olar. /

2. اسما [ər. is.] qulaqlar (سمع - in cəmi)

هر کاری را در روزگار اشاره و قراری مقرر است که تجاوز از آن مکروه طباع و ناپسند اسما خواهد بود. (قائم مقام)

/Bu dünyada hər bir işin öz qaydası, qanunu və xüsusiyyəti vardır, onu aşmaq, riayət etməmək ikrah hissi yaratmaqla yanaşı qulağa da xoş gəlməz./

1. اثناء [ər. is.] anlar, vaxtlar, vaxt (nin cəmi)

در این اثناء صدای دلخراشی به گوشمان رسید. (جمال زاده)

/Bu vaxt ürək parçalayan bir səs eşitdik./

Qeyd etmək lazımdır ki, ərəb dilindən alınmış cəm şəklində olan **اثناء** leksemi Azərbaycan və fars dillərində tək mənasında işlədilir.

2. اصناع [ər. is.] incə işlərlə məşğul olan; sənətinin gözəl bilicisi

در آن شهر همه وی را می شناختند و احترامی قابل بودند، چون استاد بی نظیری **اصناع** کار ها پیش بود. (طالبوف)

/O şəhərdə hamı onu tanıyır və hörmət edirdilər. Çünki sənətinin, işlərinin gözəl, misilsiz bilicisi bir sənətkar idi./

1. اثناء [ər. f. is.] dua- sənə etmə; dua etmə, sitayiş etmə

افاضل جهان و شعرای عصر ... در **اثناء** و اطرای او قصاید پرداختند. (جرفازقانی)

/Dünyanın fəzil insanları, əsrinin şairləri onun mədhinə, sitayişinə qəsidələr həsr etdilər./

2. اصناع [ər. f. is.] kömək etmə, yardım etmə; birinə sənət öyrətmə

Əli Əkbər Dehxoda 14 cildlik “Lügətnamə”sində bu söz maddəsinin izahı üçün “منتی الارب” - ə əsaslanaraq aşağıdakı şərh vermişdir:

اصناع – یاری کردن کسی را ؛ آموختن نادان کاری را. (لغتنامه ، ج . 2 ، ص. 2403)

/esna’ – birinə kömək etmək; nadana nə isə öyrətmək/

1. اجزاء [ər. is.] hissələr; parçalar; əzalar

نگاهش را... بر من دوخت و **اجزای** صورتش در هم رفت... (جمال زاده)

/Baxışlarını... mənə zillədi və üzünün cizgiləri dəyişdi... /

2. اجزاء [ər. is.] süleyman daşı; yarımqiymətli daş

معدن **اجزاء** در بیشتر بلاد باشد، اما بهترین انواع آن یمنی باشد. (ابول قاسم کاشانی)

/Bir çox ölkələrdə süleyman daşı mədənləri vardır, lakin onların ən yaxşı növləri Yəməndə olanlardır./

1. ارتجاع [ər. f. is.] ümid etmə; ümidlənmə

هر گه که... **ارتجای** حاجتمندان به خدمت خویش بیند، رحیم ... گردد. (وراوینی)

/Ümidlənməmiş ehtiyacları öz qarşısında görəndə mərhəmətli... olurdu./

2. ارتجاع [ər. f. is.] irtica; elastiklik, əvvəlki halına dönmə

به هر چیزی که رنگ اسلامی دارد نام **ارتجاع** و تأخر می دهند (مطهری)

/İslam rənginə çalan hər şeyə geridə qalmış və irtica adı verirlər./

1. ارتداء [ər. f. is.] çadra örtmə; başa örtük salma

خانم مدرس فرنگی با دیدن مینا ی کوجولو با **ارتداء** و چادر بر سر باعصبانیت از پدرش پرسید... (مدرس)

/Avropalı müllimə balaca Minanı çadralı və başı örtülü gördükdə əsəbiliklə atasında soruşdu.../

2. ارتداد *erteda'* [ər. f. is.] çəkinmə; qorunma; əl çəkmə

چنان خواند خطبه را که از استماع آن، متنسکان را انتفاع باشد و متهتکان را **ارتداد**. (وطواط)

/Elə moizə etdi ki, onu eşidən ibadət əhli faydalandı, günahkarlar isə işlərindən əl çəkdilər./

1. ارتضاء *erteza'* [ər. f. is.] bəyənmə; sevinmə; razı qalma

از قبول هر مسلکی **جز ارتضای** خاطر و بهتر زیستن... منظوری نبوده است. (شهری)

/Onun hər işlə razılaşmasında bir qədər rahatlanmaq və daha yaxşı yaşamaqdan.... başqa məqsədi olmamışdır./

2. ارتضاع *erteza'* [ər. f. is.] süd əmmə

ارتضاع طفل مقبول است که بیشتر از دو سال نباشد. (مصدق)

/Körpənin (anadan) süd əmməsi iki ildən artıq olmaması yaxşıdır./

1. ارجاء *erca'* [ər. f. is.] ümidvar etmə; imidləndirmə

هر که خواهی می باز طلب و می باز جوی... از آنکه **ارجاء** کرده ای و دور داشته ای. (میبیدی)

/Ümidvar edib, uzaqlaşdırdıqlarından kimi istəyirsən axtar, çağır... /

2. ارجاء *erca'* [ər. f. is.] birinə iş tapşırma; kiminsə öhdəsinə iş qoyma

محکمه قرار **ارجاء** به محکمه شرع صادر کرد. (مستقی)

/Məhkəmə bu işin şəriət məhkəməsinə tapşırılması qərarını çıxardı./

1. ارضاء *erza'* [ər. f. is.] razı etmə; yerinə yetirmə

تمام کامیابی های سالهای بعدی او **ارضاء** همین آرزو بود. (شکوفایی)

/Onun sonrakı illərdəki xoşbəxtlikləri bu arzusunun yerinə yetirilməsindən idi./

2. ارضاع *erza'* [ər. f. is.] süd vermə

در احکام راجع به قصاص و ... **ارضاع** و نکاح... آنچه در قوانین بود منسوخ می شد. (زرین کوب)

/Dini ehkamdakı qısas və ... süd haqqı vermə və nikah bərasındəkilər qanunlar ləğv olundu (qüvvədən düşdü. /

1. استشفاء *esteşfa'* [ər. f. is.] şəfa istəmə; sağlamlıq arzulama

ای پروردگار **استشفای** تمام مریض ها وابسته به همت عالی شماست. (شهری)

/Allahım, bütün xəstələrin şəfa tapması Sizin uca inayətinizə bağlıdır./

2. استشفاع *esteşfa'* [ər. f. is.] bağışlanma diləmə; kimi isə bağışlama

هنگامی که انسان... **استشفاع** می کند، باید توجهش به خدا... باشد. (مطهری)

/İnsan bağışlanma dilədikdə... bütün diqqəti ... Allaha yönəlməlidir. /

1. اشباء *eşba'* [ər. f. is.] vermə; bağışlama; hörmət etmə; əzizləmə; bənzəmə

پسرانش به پدر خیلی شباهت و **اشباء** بودند. (شهری)

/Oğlanları atalarına çox oxşar və bənzər idilər. /

2. اشباع *eşba'* [ər. f. is.] uzun-uzadı, təfsilatlı; qısa saitın uzun saitə keçməsi

(dilç.)

سعی می کنم مطالب **اشباع** و قصر و بلندی و کوتاهی ... نداشته باشد. (مستوفی)

/Anladacaqlarımın təfsilatsız və qısa, uzun deyil, kəsə olmasına çalışacağam./

1. اشیاء *aşya'* [ər. is.] şeylər, əşyalar

اسکندر در پرسپولیس... **اشیای** قیمتی... به دست آورد. (جمال زاده)

/İskəndər Persepolisə... qiymətli əşyalar... əldə etdi./

2. اتباع *aşya*' [ər. is.] ardıcılalar

اتباع و **اشیاع** او را همه طبیعت بر حسب ارادات او کرد. (آفسرای)

/Ardınca gedənlər, müridləri onu əzmkar iradəsinə görə izləyirdilər./

1. اصفا *esqa* [ər. f. is.] eşitmə, dinləmə

پدرجان، من برای **اصفا** فرمایشات شما حاضر، بفرمایید. (مشفق کاظمی)

/Atacan, mən sizin buyurduqlarınızı dinləməyə hazırım, buyurun./

2. اصقاع *esqa*' [ər. is.] yer, məkan, mülk

مردان او تا به حدود چین و **اصقاع** مشرق... به حرمت وجود مبارک او معزز و مکرمند. (زرین کوب)

/Onun mübarək vücudunun hörməti, izzəti sayəsində müridləri şərq torpaqları və Çinə qədər möhtərəm və əziz sayılırlar. /

1. افتراء *leftera*' [ər. f. is.] iftira atma, böhtanlama

فهمیدم که هر چه به او نسبت می دادند، **افتراء** و بهتان محض بوده. (هدایت)

/Ona aid edilən hər şeyin sırf böhtan və iftira olduğunu başa düşdüm. /

2. افتراء *leftera*' [ər. f. is.] yenilik gətirmə; pozulma

در وصف این حال، قصاید غزّا و معانی عذرا اختراع و **افتراء** کردند. (جرفادقانی)

/Bu halı vəsf etmək, qələmə almaq üçün çox gözəl qəsidələr, bir mənalar, yeniliklər yaratdılar./

1. اقتناء *eqtena*' [ər. f. is.] hazırlama; əldə etmə; qazanma

از این **اقتناء** علم معانی اصول نیکو نامی ... می جوید. (وراوینی)

/Bu natiqlik sənətini əldə etməklə... yaxşı ad qazanma yolunu axtarır./

2. اقتناء *eqtena*' [ər. f. is.] qənaət etmə; əlində olanla kifayətlənmə

هر که در زندگی با **اقتناء** می سازد، دست احتیاج پیش دگران باز نکند ابد. (مستفتی)

/Həyatda qənaətlə dolanan heç vaxt başqalarının qarşısında ehtiyac əlini açmaz. /

1. انتفاء *entefa*' [ər. f. is.] inkar etmə, rədd etmə

در "سعی" از مقصود خویش می گریزیم، و عملی می کنیم که هدفش **انتفاء** خویش است. (آل احمد)

/Çalışmalarımızla öz məqsədimizdən uzaqlaşır, gördüyümüz işlər isə özümüzü inkar etməkdir. /

2. انطفاء *entefa*' [ər. f. is.] sönmə; söndürülmə

پس از... **انطفاء** چراغ ها و روشنی صبح ... به منزل بر گشتم. (امین الدوله)

/Sonra... çıraqlar sönüb, səbh işıqlananda ... evə qayıtdım. /

3. انتفاع *entefa*' [ər. f. is.] faydalanma, mənfəət götürmə

باید روزی از علم خود را اگر هم برای **انتفاع** دیگران نباشد، اقلا برای استفاده ی شخصی به کار بیند. (اقبال)

/ Öz elmini başqalarının faydası üçün işlədə bilmirsə, heç olmasa gərək özü ondan bir xeyir görməyə çalışsın. /

1. انواء *ənva*' [ər. is.] yağışlar; sellər; ulduzlar

از زیادی **انواء** رودخانه از کرانه های در رفته بود. (جرفادقانی)

/Yağışların çoxluğundan çay sərhədlərindən, yatağından çıxmışdı./

2. انواء *ənva*' [ər. is.] növlər; müxtəlif şeylər

ایشان... شرح همه جانبه راجع به **انواء** و اقسام پارچه ها بیان فرمودند. (بزرگ علوی)

/Onlar... parçaların növləri, cinsləri haqqında ətraflı, hərtərəfli məlumat

verdilər./

Nəticə. Burada böyük dəryadan kiçik bir hissəni təqdim etdik. Gələcəkdə bu iş samballı bir lüğət şəklində tədqiqatçıların, bu dili əsaslı öyrənmək istəyənlərin, ixtiyarına veriləcəkdir. Tədqiqat göstərir ki, fars dili omofonlarla zəngin bir dildir. Bu da fars dilinin tədris, təlim və öyrənilməsi işində ciddi çətinliklər törədir. Ona görə də bu problemi daha ətraflı araşdırmaq, tədqiq etmək şərqşünaslar qarşısında duran həll edilməsi vacib olan məsələlərdəndir.

ƏDƏBİYYAT

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. М.: Советская энциклопедия, 1966, с. 606
2. David K.ş A Dictionary of Linguistics and Phonetics. Fifth Edition, Blackwell Publishing, 2003, 508 s.
3. Dilçilik Ensiklopediyası, 2-ci cild (dərslük). F.Y.Veysəllinin müəllifliyi və redaktorluğu ilə, Bakı: Mütərcim, 2008, 519 s.
4. Həsən Ənvəri. Fərhəng-e bozorg-e soxən, həşt celdi, Tehran: nəşreyyat-e Soxən, 1381, 8592 s.
5. Əbu Əli ibn Sina. Əsbab-e hodus əl-horuf və ya məxarəc-ol-horuf, təshih və tərcümə-ye doktor Xanləri Pərviz Natel, Tehran: 1348, 85 s.
6. Dehxoda Əli Əkbər. Loğatname-ye Dehxoda, 14 celdi, Tehran: moəssese-ye enteşarat və daneşqah-e Tehran, 1372, 21149 s.
7. Məhəmməd Moın. Fərhən-e farsı, şeş celdi, Tehran, çapxane-ye Sepehr, 1364, 10760 s.
8. Məmmədov Ə. Ərəb dili (dərslük). Bakı: Maarif, 1998, 620 s.
9. Məmmədova Ə.B., Fars dilinin fonetik quruluşunda “həmzə”. s. 156-188 // AMEA-nın Şərqşünaslıq İnstitutu, “Şərq filologiyası məsələləri”, V buraxılış, Bakı: Əli nəşriyyat evi, 2010, 463 s.
10. Məmmədova Ə.B., Fars dilində /s/ əsaslı omofonlar. s. 229-319 // MEA-nın Şərqşünaslıq İnstitutu, “Şərq filologiyası məsələləri” (məqalələr toplusu), VII buraxılış. Bakı: MA Kompani, 2013, 542 s.
11. Məmmədova Ə.B. Fars dilində ξ // ϵ samitlərinin fonetik səciyyəsi və omofon yaratma xüsusiyyəti” s.197-200 // Akafemik A. Axundovun 85 illik yubileyinə həsr olunmuş “A. Axundov və Azərbaycan filologiyası” mövzulu Beynəlxalq elmi konfransın materialları. 24-25 aprel 2017. Bakı: Elm, 2017, 523 s.
12. Məmmədova Ə.B., Fars yazısında “əlef-e məğsure”(tətbiqi dilçilik müstəvisində). // Metafizika jurnalı, № 1, Bakı, 2020, s.25-42
13. Yədlollaş Səməre. Avaşənasi-ye zəban-e farsı, virayəş-e dovvom, Tehran, 1378, 195 s.

ϵ // ξ ОБРАЗУЮЩИЕСЯ ОМОФОНЫ В КОНЕЧНОМ ПОЗИЦИИ (РЕКУРСИИ) В ПЕРСИДСКОМ ЯЗЫКЕ

А.Б.МАМЕДОВА

РЕЗЮМЕ

В словарном составе языков, алфавит которых построен по фонетическому принципу, омофоны представленный очень малым количестве. Персидский язык благодаря арабскому алфавиту, который построен не на фонетической основе, очень богат омофонами.

Данной статье речь идет об особенностях произношения ϵ // ξ выражающих в звук /ʔ/. Как известно, эти буквы в персидском языке произносятся посредством единой

фонемы /ʔ/. В результате этого, вне предложения или контекста представляется, сложным определить с каким из двух букв пишется отдельно взятое слово.

Ключевые слова: персидский язык, рекурсия, арабский алфавит, омофоны произношение, буквы, согласные, фонемы

THE HOMOPHONE CREATION OF // ع ء LETTERS IN THE PERSIAN LANGUAGE RECURSION

A.B.MAMMADOVA

SUMMARY

One of the main features of the Persian language, which uses the Arabic alphabet, is that it has a large number of homophones based on graphics. The research shows that there are no homophones in the vocabulary of languages with an alphabet formed on the basis of phonetic principles. Persian, which uses the Arabic alphabet, is rich in homophones due to Arabic letters. This article discusses homophones based on the / ʔ / sound made by the letters ء // ع ("ayn" and "hämze") in recursion. These letters represent the same sound, and therefore, just the spelling of the word pronounced makes a problem in the absence of context or text.

Keywords: Persian language, recursion, Arabian alphabet, homophones, pronunciation, letters, consonants, phonemes